

KRES.

Leposloven in znanstven list.

Leto II.

V Celovci, 1. februarja 1882.

Štev. 2.

Zvezdana.

Roman. Spisal Anton Koder.

(Dalje.)

Četrto poglavje.

Kopica bosopetih, kuštravih, razoglavih vaških fantičev v zamazanih hodnikovih srajcah in prtenih hlačah, roke v zijavih ustih ali za hlačnim robom, oblegala je isto popoldne Draganovo poslopje in čakala v božjem strahu, kdaj se pripelje Draganov mladi gospod. Pripovedovale so jim namreč matere že davno, da študira Draganov Vratislav za takovega doktorja, ki vse vé ter ljudi zdravi in veliko čast uživa.

Že beseda „doktor“ bila je čudno tuja bosopetim paglavcem. Zakaj pa tistemu sivolasemu gospodu z velikimi naočniki in širokokrajnim pokrivalom iz bližnjega trga, ki tudi ljudi zdravi in mrličje ogledavat hodi, zakaj le njemu — „padar“ pravijo, pa ne „doktor“? Dà poslednje mora kaj posebnega biti. Taki doktorji menda drugim ljudem niti podobni niso, pravi mustačarji gosposki in kdo vé kako morajo biti!

Tako je sklepala mlada vaška deputacija, ko je doktorja pričakovala ter zaradi tega na jed in marsiktera materna naročila in zapovedi pozabila.

Zdajci se čuje vozno drdranje. Vrišč nastane med mladino, paglavci zaženo glas: „Hitimo, zdaj le se pelje!“ in vderó v tek po prašnej cesti.

V tem trenutku jih prehití drdrajoči voz in se ustavi pred Draganom.

Kako se začudijo fantje, ko vidijo stopati raz voza prijaznega mladega gospoda s polno rumeno brado. Prav nič mu nimajo oporekati. Samo tista brada jim ni povšeči, sicer bi bil dobršen sicer. Pa že more takov biti, sklenejo naposled. Kdo vé, ali niso doktorji, kakoršen je Draganov Vratislav, primorani takovih brad nositi in ali niso zaradi tega tako hudo učeni.

Enako sodbo in popis raznesó potem hitro fantiči po vasi, in isti

večer je bila po vsem Radovji govorica o Draganovem doktorji in njegovej rumenej bradi.

Vratislava ni pričakovala samo vaška mladina s težkim srcem, temveč tudi neka druga oseba.

Isto popoldne se je več potov odprlo oknice v Draganovej hiši, kakor je bila sicer navada, in mlado žensko lice se je oziralo radovedno po cesti in tja proti klancu nad vasjo. In ko se je čulo drdranje po vasi, odpró se urno vežne duri, na prag stopi sedemnajstletna rumenolasa deklica v nekakej prazničnej opravi in belem predpasniku: mlada Vida hiti k vozu pozdravljat svojega brata.

„Ali si prišel, ali si prišel? Pa dolgo te ni bilo, silno dolgo, dragi Vratislav,“ vzklikne deklica in objame svojega brata.

„Moralo je biti tako, moralo, Vida. Bilo me ni, dolgo me ni bilo in še bi se ne bil vrnil, ko bi ne ljubil tebe in svoje domovine.“

V takem razgovoru stopata Vida in Vratislav čez dvorišče in ko prideta do klopice pod starodavno lipo pred vežo, ustavi se mladeneč, zre na prazno mesto in pravi potem:

„Véš Vida, kdo je sedel redno ob poletnih večerih na tem mestu in kdo me je spremljal po tem potu pred petimi leti?“

Deklica molči, a še tesneje oklene svojo desnico okoli mladenčeve pazuhe, povzdigne oči v njegovo lice in šepče:

„O vém, o vém, dragi Vratislav. Boljše bi bilo pač, da bi ne vedela. Povem ti, kedar se ozrem tja v ozidje poleg zvonika in na to zapuščeno klopico, spomnim se, da sva zapuščeni siroti, da najinih roditeljev več ni, več ni.“

Mladeneč ne odgovori tem besedam, temveč stopi urno čez vežni prag v hišo, kjer se je rodil.

Ondi že čaka mladega gosta belo pogrtna miza in vabéče rumeno vino se mu smeji naproti.

A on ne pogleda vsega tega, akoravno je truden in žejen po dolgodnevnej vožnji iz glavnega mesta. Kakor da bi nekoga iskal ali pozdravljal dolgo zapuščene kraje, hiti od hrama do hrama. Tú nekoliko postoji, tam potegne nekako otožno z desnico po zamišljenem čelu, tukaj zopet nerazumljivo z glavo zmajuje. Kaka tri pota ga mora opominjati in klicati Vida, naj prisede k mizi in si spočije.

„Koliko se je spremenilo, draga Vida, koliko, kar me ni bilo,“ pravi naposled, ko prisede k sestri, sedanjej mladej gospodinji na očetovem domu. „Vse mi je tuje, sam sebe bi kmalu več ne poznal v domovji,“ pristavi še k prejšnjim besedam in žalosten umolkne.

„In tudi ti si se spremenil, dragi Vratislav. Na tujem bi te niti ne poznala več,“ odgovori Vida, „a kaj ti prashaš za to; odprt ti je svet in kmalu zapustiš lahko zopet kraj, ki je za te brez veselja. Ali dragi brát,

ostani domá! Glej, skupaj bodeva živela, ti bodeš zdravil ljudi in pomagal ubožcem, jaz bodem pa gospodinjala in za te skrbela. Ob nedeljah in praznikih popoldne ali kedar ti bode ljubo, bodeva pa sem ter tja obiskovala skupno svoje znance in prijatelje. Tudi omikane družčine ti ne bode manjkalo. Gospod Kolovski iz Zabrdja je prijazen gospod in bode tudi tebi prijatelj.“

„Gospod Kolovski?“ povzame začudjeno Vratislav. „Kdo je to, jaz ga ne poznam?“

Vida mora potem na dolgo in široko pripovedovati, kar jej je znana o Kolovskem gospodu in njegovej družini, in ne pozabi pohvaliti mlade gospice Zvezdane.

Pozna noč je bila. Po vasi so pogasnole oljnate svetilnice in skozi vrtno drevje je svetila luna v spalnico Vratislavovo. On pa je sloneč na oknu zrl v vas, in misel mu je drvila za mislijo, podoba za podobo iz njegovega otročjega življenja, ktereга je srečno preživel domá pri svojih stariših.

Peto poglavje.

Drugo jutro je bil Vratislav že s solnčnim vzhodom na nogah, če se je tudi pozno vlegel in še dolgo v noč bedél.

Človek je tako stvarjen, da je vsako prenovljenje v zvonanosti v ozkejši zvezi z njegovo notranjostjo. Nove podobe v našem okrožji uplivajo tako mogočno na našo duševnost, da smo si nenadno v tujem svetu, v nepričakovanem stališči tuji samemu sebi. In Vratislavu je bilo domovje črez dolgih pet let nenavadno spremenjeno, domačega se ni čutil več na domačih tleh. Vse to mu je vznemirjalo dušo in kratilo spanje.

Isto popoldne je porabil torej za to, da se zopet udomači v gorskem zakotji, da obišče stare tovariše izpod vaške lipe, sedanje mlade gospodarje na Radovji in popraša po tem in onem starem dedu, sivolasem sosedu, upognenej babici in pozvé, koliko nekdanjih znancev se ga še spominja. O pa kako, kako veselo in žalostno je bilo to obiskovanje!

Mlade vaške gospodinje, nekdanje vesele deklice so sklepale roke, kimale z glavami in se niso prečuditi mogle, kako je mogel dorasti in tako spremeniti se nekdanji Draganov Slavček. Pa kako majhen je bil še pred toliko in toliko leti, pa kako prijetno je bilo še tedaj! Zdaj je pa tako imeniten in učen in spoštovan gospod, da same ne vedó, ali bi si ga upale še tikati, čeravno so mu nekdanj trdile, da mu ne rekó nikdar drugače kot Draganov Slavček — ali pa nič, če mu ni tako po godu.

In možakarji, ti resni možakarji na Radovji so bili še v večjej zadregi pri nepričakovanem Vratislavovem obiskovanji. Vedeli niso, kako in kaj hočejo govoriti s tovarišem, ki je neki tako učen, da mu ni tega. Kdo vé, če bi mu bilo povšeči, ko bi mu rekli kar Vratislav kakor nekdanj,

ko so igrali skupaj v vasi in si sem ter tja posegli tudi s sovražnim namenom v kuštrave lase in si pulili srajce izza hlač.

Pa je tudi v resnici križ občevati z gospodo, saj ona je občutna in natančna. Kedar se jej misliš najbolj prikupiti, pa jo razžališ in se jej zameriš. Tako bi bil postavim marsikteri gospodar rad ponudil v znamenje prijateljstva Vratislavu pipo tobaka in bi mu ga bil zažgal s smrekovo trščico. A kako bi storil to? Gospoda, akoravno imenitna, niti take svetloturničkaste pipe ne premore in rajši drage dišeče smodke puši, kakor da bi bilo kdo vé kaj posebnega v takovem pušenji.

Zopet drugi znanec bi bil rad povabil Vratislava, naj prisede k črvivej javorjevej mizi, in hleb domačega kruha bi bil položil pred-enj. A zopet tu je križ, pravi križ! Gospoda pravijo da jé le bel kruh, kakoršnega ne pekó in ne poznajo na Radovji, kaj posebnega pa ni na izbiro v ubogej zagorskej vasi.

Tako je hitel Vratislav od znanca do znanca in v tako zadrego je spravljal svoje sosede. A to nič ne dé! Blagrovalo ga je vendar vse brez izjeme. Mlade žene so mu dejale, da ga je škoda, ker se je potujil in postal gospod. Možje so se mu pa priporočali in trdili, da je čast za Radovje in še velika čast, da imajo domačega doktorja, kakoršnega ne premorejo tri fare na okoli. In sivolasi starci in babice so se čudile, veselile in migale s suhimi bradami, ko jim je stiskal Vratislav roke. A sem ter tja je bilo se vé da tudi marsikteremu nekaj protivnih mislij v glavi, kakor je to sploh navada. Ta in oni ded bi bil namreč rajši imel in ne bilo bi tudi napačno, ko bi bil prišel Vratislav po očetovej smrti domú in bi bil prevzel gospodarstvo, ki je zdaj skoro popolno v tujih rokah. Marsikterej babici pa je žal, močno žal, da Vratislav ni postal „gospod“, pravi gospod, ki človeku v nebesa pomaga. Saj je to lep in časten stan in Vratislav bi bil kakor navlašč stvarjen za-nj.

Le mlajšim deklicam na Radovji in otrokom ni bil Vratislav celó povšeči. Prve so se skrivale, ko so videle Vratislava mimo iti, in potem skrivši pri prslonjenih durih sklenole sodbo, da bi on ne bil sicer napačen človek, ko bi tiste dolge brade ne imel, ko bi se na gladko bril, kakor vaški fantje, in ne pokrival gosposkega širokokrajnega pokrivala, temveč domači kastorec iz zajčje dlake, okinčan s pisanim šopkom in sreberno zaponó.

Bosopeti paglavci in kuštravi kričači pa so naznanjali svojo sodbo o Vratislavu najbolje s tem, da so že od daleč, kedar so ga videli, stiskali pokrivala v pest in bežali pred njim, kolikor je bilo mogoče. Ko so se pa čutili v varnem zavetji, zijali so pa radovedno va-nj in v strahu božjem ugibali, ali je Vratislav tudi tak človek, kakor so drugi ljudje, ali menda tak, o kakoršnih čujejo v pravljicah, da otroke jemljó

in coprati znajo, zakaj pa je tako čuden kosmatin, da še takega videli niso nikdar!

Tako se je sodilo in ugibalo o Vratislavu v oddaljenej, priprostej gorskej vasi. Vratislav je videl vse to in smejati se je moral več potov takej naivnosti svojih rojakov. Sem ter tja pa je bilo v tem smehu tudi mnogo ironije. Vratislav je imel srce na pravem mestu in ljubil je svoj ubogi narod tako, kakor ga ljubi malo njegovih sinov. Užalilo se mu je torej pogosto, če ga je nevedoma primerjal s sosednjimi srečnejšimi narodi. Spoznal je, kako daleč je zaostal v omiki. Jasno mu je bilo, kdo je kriv vsemu temu, kako krivična, kako bridka je njegova osoda!

Popoldne se Vratislav praznično obleče in naznani Vidi, ki ne more umeti, kaj vse to pomenja, da gre novega soseda in župana, gospoda Kolovskega obiskavat.

„Pa kmalu se vrni in k večerji prav gotovo pridi!“ kliče Vida raz vežnega praga za njim, briše si roki v bel predpasnik in se ozira tako dolgo veselega obraza tja proti Zabrdju, dokler ne izgine Vratislav za vrtnim drevjem.

In šel je tja, zavil ondi na desno po gladkej novej cesti, saj pred petimi leti še nihče ni mislil, da se strma steza čez Gorjance spremeni kmalu v kamenito grajsko pot. Kako pa še le je strmel Vratislav, ko se približa belemu poslopju in prestopi ograjo novozasajenega vrta! Kako lepo, kako v redu, kako umno in skrbno je bilo opravljeno vse tu, kako prijeten razgled se je odpiral na desno, na levo, na vse strani!

Vratislav mora nevedé postati in občudovati naravo okoli sebe in marljivost in umnost svojega soseda. Iz takega premišljevanja ga izbudi žensko petje v obližji. Ozre se in na malej gredici za rožnim grmovjem zagleda mlado plevico med cvetličjem. Take vrtnarice še ni videl. Kako prijetno se jej podaja širokokrajni beli slamnik, polen cvetlic in domače krilo z zavihanimi rokavci. Nekaj časa stoji in ogleduje veselo plevico. A to veselje mu spridi domači varuh, pasji kosmatinec, ki se pri tej priči ležeč na vežnem pragu izbudi, kaka tri pota votlo zalaja, kvišku plane in potem počasnih korakov po stezi na vrt zavije, kakor bi hotel reči: „Pa poglejmo, kaj hoče ta tuji vsiljenec; kakor tako tatinski opazovati ga ne pustim mlade gospodinje, ali očitno, če hoče, ali pa nič.“

Plevica povzdigne veselo glavico, ko začuje domačega lorda, in v tem trenutku se vé da mora se pokazati Vratislav in jo pozdraviti ter vprašati po gospodu Kolovskem.

Deklica, naša znanka Zvezdana, zarudi kakor pireh pri tem vprašanji, sramežljivo slamnik na čelo pomakne in menéč, da hoče urno poklicati očeta, odide po stezi in Vratislavovega kosmatinskega izdajalca v naglici za seboj pokliče.

Tudi Vratislav je v nekakej zadregi. Neprijetno bi mu bilo, ko bi

vedela deklica, da jo je opazoval in da ga zaradi sramežljivosti niti počakala ni, da bi se jej bil predstavil. Iz take neprijetnosti ga reši ali nevedno naključje ali dekliška radovednost, kajti Zvezdana se na vežnem pragu nekako skrivši črez ramo nazaj po njim ozre.

Ta pogled je bil po Vratislavovej razsodbi precejšnje cene. Saj vendar ni tako boječa ta deklica in napačna, kakor bi si bil lahko mislil. Ozrla se je po meni, morda iz radovednosti, ali jej sledim, ali pa — kdo vé, — ali bi jej bilo ljubo, če bi odšel brez seznanja zopet od tod?

Obe lepi misli, obe prijetni človeku, ki išče v tujej hiši prijatelja in si privoljuje nepovabljen gostoljubne pravice!

„Prav lepo je od Vas in jako me veseli, gospod doktor, da me obiščete,“ pravi nekoliko pozneje gospod Kolovski, ko se mu Vratislav predstavi in imenuje svoje ime in dom.

Potem sedeta skupno za omizje v spodnji sobi z razgledom na vrt in govorica se prične, kakoršna je navadno v prvih trenutkih.

„Vi ste torej kmetski sin, a v tujini izrejen, v tujem duhu omikan. Trikrat prijetno se sliši torej, da še vedno ljubite svoj zagorski dom, rojstno zemljo, da vas je gnalo hrepenenje po dolgih letih zopet domú, kakor pravite.“ Tako povzame polagoma gospod Kolovski besedo, bliže k svojemu gostu prisede, dvigne čašo rumenega vinca, s katerim jima je Zvezdana postregla, in pravi: „Na zdravje torej, gospod doktor, vaša prekrasna domovina naj živi in vsi njeni sinovi, ki mislijo kakor vi!“

Vratislav trči navdušeno s tujim starcem in v tem trenutku se mu vzbudi nekaka nagnenost do sivolasega soseda. Dober človek mora biti to, srce ima na pravem mestu. Tujec je, kakor ga razodeva jezik, in vendar sodi tako pošteno o narodnih idejah.

Ko starec nekako urnejše, kakor da bi si hotel neprijetno misel iz glave pregnati, kupo vina izpije, nasloni glavo v dlan in pravi: „Pa ni treba misliti, moj mladi prijatelj, in se ne prevzeti zaradi tega, ker sem pohvalil vašo ljubezen do domovja. Tako delajo vsi narodi brez izjeme. Pojdite v daljno saharino puščavo in vprašajte večno potujočega Beduina, kje je njegov dom, kje njegovo veselje: pokaže vam kos peščene zemlje pod pekočim solncem, za katero je pripravljen darovati svoje življenje. Ali pa hitite tja na obrežje ledenega morja v sneženo kočo ubogega Eskima in Samojeda, pripovedujte mu o večno cvetócih južnih deželah, vabite ga tja, kjer se mu smeji sreča in veselje: pokaže vam ginen ledeno pogorje, rekoč: „Glej, tu sem se rodil, tu so živeli in trpeli moji dedje in tu naj počivajo nekdam tudi moje kosti.“ In mi, ki se prištevamo k omikancem, naj bodemo ponosni na svojo ljubezen, ki je povrh več potov le na jeziku, srcu neznana stvar? Isti še ne ljubi, ki razklada kakor žid prekupovalno blago pri vsakej priložnosti svoja čutila, temveč oni, ki tudi svojej ljubezni donaša darove po svojej moči. Žalibože, da

mora biti poslednje več potov le ideal. In gorje tistemu, ki poskuša prodreti v svetišče uzorov, spremeniti ga v resnico, v blagor svojih bratov! Preganjan, psovan, zaničevan je zaradi tega, čuti naj vse žive dni, da je ono greh, za kar se navdušuje ubogi sin Sahare, sin ledenih gorá: ljubezen do svoje domovine.“

Tako je govoril sivolasi starec. Pri zadnjih besedah se mu zmračilo čelo, nekaka otožnost mu zalije od navdušenja žareče lice. Da bi zakril to nenadno svojo zadrego, opominja svojega tovariša:

„Pijte, pijte, prijatelj! Verjamite mi, vino je najboljšo pribežališče nesrečnemu človeštvu. Svetovna ljubezen mine, domovinska ljubezen je pregrešna, le ljubezen do pijače nam ostane zvesta do zadnjega izdihljeja, ona nam kakor pravijo pospešuje pot v ono neznano deželo. Povem vam tudi, jaz se strinjam z njo in ko bi ne premogel kaplje vina, koliko potov bi bil najnesrečnejši in najbolj zapuščen človek na svetu! Vendar kaj hočem, predaleč sem zašel, smešni vam postajam. Star pessimist je slaba družčina in jako nevarna mlademu, življenja polnemu idealistu. Ne zamerite torej, ne zamerite, gospod doktor, drugi pot govoriva drugače. Danes ste vi krivi, da ste razvneli v meni, pripovedujoč mi o svojej domovini, takove žale, mračne se že misli.“

Vratislav je bil v zadregi. Vedel ni, ali naj miluje svojega soseda, ali naj govori na druge stvari napelje; kajti mnogo mu je razkril tovariš s poslednjimi besedami, a določno ni razsvetil ničesar. Odslej mu je Kolovski zanimiv človek, ki nima najlepše minolosti za seboj, a prej mu je bil le blag in omikan sosed.

In v takem osebnem razmerju mora človek paziti na besede in izmed največjih človeških slabostij z vsemi silami zatajevati zvedavost, svoj govor pa le na navadne vsakdanje predmete obračati.

Iz takega gotovo ne prijetnega položaja reši Vratislava gospica Zvezdana, ki z zarudelim licem v sobo stopivši boječe popraša svojega roditelja, ali še kake postrežbe zahteva. Ko pravi oče, da ne potrebuje ničesar, hoče zopet oditi, a starčev glas jo ustavi: „Zvezdana, sèm k nama prisedi za družčino. In vi, gospod doktor, ne zamerite, da vam še le zdaj svojo hčer Zvezdano predstavljam.“

Vratislav se pokloni gospici ter imenuje svoje ime in naslov ter pristavi, da mu je posebna čast imenovati se gosta tako ljubeznjive gospodinje.

Ne vemo, ali je umela in poslušala Zvezdana poslednje besede in ali so jo posebno veselile, le to je znano, da je zarudela kot pireh in s povešenim očesom na odkazano mesto poleg doktorja sedla.

Mlada gospodinja je uplivala mnogo na moško družčino. Odslej ni Vratislav po naključji ali kako marsikterega vprašanja gospoda Kolovskega ali ne umel ter neugodne odgovore dajal, ali pa je bil nenadno razmišljen,

in uzrok temu, kaj bi bil neki? Posebno težavno bi ne bilo uganiti ga onemu, ki je že sedel v takovej družčini kot naš znanec: poleg mlade jedva dorastle gospice in njenega visoko omikanega roditelja.

Noč je bila in zvezde so svetile, ko se vrača Vratislav domú. Vrh strmega klanca postoji in se ozre po dolini.

Tihota pod nebom, tihota po pogorji, tihota okrog in okrog, le v njegovih prsih je ni. Ondi se podi podoba za podobo, misel za mislijo, a vira temu nemiru ne more prav uganiti. Menil je, da najde kotiček, skrivno zavetje od mestnega hrupa trudnemu srcu v daljnjej zagorskej vasi, a motil se je.

Kar je čul in videl danes, dovolj mu je, da prelomi svojo prejšnjo sodbo, da se mu ponové večno resnične besede starodavnega rimskega pesnika, ki poje: „Srečen isti, ki daleč od svetovnega hrupa očetovo grudo s svojimi volički obdeluje in ne dirja za goljufivo srečo v tujini. *Beatus ille qui procul negotiis . . .*“

Tako premišljuje in ugiblje Vratislav in prišedši na domače dvorišče sede na klop pod širokovejato lipo in podprè glavo v dlani. Z današnjim dnevom se je zasukalo njegovo življenje v nekak nov, prej nepoznan tir.

„Historično mesto je tu,“ pravi potem, „kjer sedim. Kdo vé, ali mi bode dano počivati tu čez dvajset in še več let, ali pa nikdar več. Ali ne bodem pahnen morda v tujino, ali ne iščem v tujem ljudstvu varnega počitka, kakor ga je poiskal moj sosed na Zabrdji. In vendar trdil mi je še danes, ljubezen do domovja je najboljši, najslajši, in za njo pride druga ljubezen do pijače, ki omami in utopi, če nam je zagrenila prva. Da, historičen kraj je to: prostor pred rojstno hišo. Srečen oni, kteremu se uresničijo ideali, ki si jih je koval nekđaj tu v prvem mladostnem ognji.“

Šesto poglavje.

Vratislav se je uselil bolj trdno v zagorsko selo, nego je s prva mislil. Svojo malo sobico si je uredil, kolikor je bilo mogoče. Več ni zahteval. Bil je priprost zagorski sin, razvajenosti ni poznal in posebnostij ni želel niti zahteval.

Časa je imel sicer dovolj, a skušal je vendar obračati vsako uro če ne v svojo pa vsaj v občno korist. In to se mu je posrečilo. Široko polje tihe delavnosti se mu je odpiralo tu v gorskem zakotji.

Sadú svojih dolgih študij še ni iskal niti ga štel v največjo srečo. Njemu ni bilo potreba, boriti se pol življenja z učenjem le za skorjo kruha, kakor večini slovenskih mladenčev, in zavoljo vsakdanjega kruha zatajevati glave in srca, kakor se je to pri nas godilo in se še tudi godi.

Preblag je bil Vratislav, da bi ne bil videl in spoznal vsega tega, in preveč je ljubil svojo domovino, da bi se bil boril po tujini za peno časti.

Sklenol je torej ostati, kako dolgo, še ni preračunal, na Radovji ter hotel svoje zdravniške in druge vednosti darovati ubogim zagorskim prebivalcem na korist. In največjega prijatelja v tem delovanji našel je v gospodu Kolovskem. Naravno je tedaj, da postane mladi doktor skoro vsakdanji gost na Zabrdji. Ali ga je vabilo samo prijateljstvo tja, ne vemo. Pregrešno bi pa ne bilo, ko bi zatrjevali, da je bilo tudi nekaj skrivne ljubezni vmes.

Lepo je bilo gledati mladega doktorja poleg sivolasega starca, kedar sta sedela v vrtnej senci na holmu in razpravljala srenjske zadeve. A zadostovalo ni le besedovanje in posvetovanje, tudi v dejanji se je kmalu videlo navdušenje teh občinskih oskrbovalcev.

„Malo krika, a mnogo dela, to je pravo,“ dejal je vedno gospod Kolovski. „Kaj je pa tudi lepšega posebno meni, ki mi je življenje minolo, kot da še zadnje dni delam ubogemu človeštvu v korist. Novcev mi ne primanjkuje, živim lahko brez truda in tudi mojemu otroku je zagotovljena bodočnost. „A novci, to je vse,“ kriči svet in se drvi za njimi, jaz pa pravim, to je malo, čisto malo. Le isti je po mojej misli srečen v bogastvu, ki pomaga z obilnostjo ubogemu svojemu sobratu.“

Tako je pripovedoval gospod Kolovski svojemu mlademu prijatelju in ga vodil povsod, kjer je bila kakova priložnost srenji pripomoči.

In odkar je županoval gospod Kolovski, kako se je spremenilo vse na Radovji! Poznati ni bilo več prejšnje zagorske vasi. Povsod je bilo življenje. Sto in sto rok se je gibalo, da se popravi in uredi, kar se ni storilo prej.

Tu se je delala in posipavala nova cesta, širja in ravnejša kot poprej. Tam so se zopet zasajevali posekani gozdi, gradile senožeti, cepilo sadno drevje, belila in čistila so se stanovanja, popravljali se je zastareli zvonik, lepšala se je mala crkva, zidala se je učilnica; vse je mrgolelo, hitelo, da se spolnjujejo točno povelja sivolasega župana.

Saj je pa bilo takovo delovanje tudi polajšano in mogoče zaradi uma in prijaznosti takega srenjskega dobrotnika. Gospod Kolovski je vodil in ukazoval v družbi mladega prijatelja vsa dela sam. In kjer je primanjkovalo močij, volje, veselja in denarjev, segel je v listnico in daroval stotak za stotakom.

Takova rodoljubnost se je se vé da razširila kakor blisk na daleč okoli. Ni je bilo hiše, ni krčme, ni družčine, da bi se v njej ne govorilo o dobroti in premoženji gospoda Kolovskega. Njegovo ime je zaslovelo tako nenadoma, da so stikali delavci na polji in ob cestah skrivnostno glave skupaj in ugibali: „Bašte, ta mora imeti denarjev na mero, ne na število, ker se za petak ali desetak niti ne zmeni.“

In vaške deklice in plevice med rumeno pšenico ali ječmenom ob

potu so zarudele, kedar se je pripeljala ali prišla gospica Zvezdana mimo in jih v zadnjem času tudi več potov ogovarjala.

Pa čudile so se deklice tudi, da Zvezdana tako umevno z njimi govori, dasi s početka ni umela prav njihovega jezika. Posebno pa niso gospodinje in matere, ki so imele bolnika v hiši, mogle Zvezdane pre-hvaliti. Kar nenadoma je prišla krepka juha in tečna jedila k bolniku, in vse, česar je bilo potreba.

Večkrat je obiskavala Zvezdana revna stanovanja, sedala k posteljam bolnih otrok, tolažila jih in tešila, donášala jim igrač in tudi darovala skrivši še denarjev za njihovo postrežbo. Ob velikih praznikih in posebnih slovesnostih pa je povabila vaše otroke celó na dom in jih pogostovala tako, da je mladež več tednov potem govorila o grajskej gostiji.

Da pa zaradi tega tudi ni bilo brez opravljive in krivoverne ljudske govoriče, je naravno. Naš kmet je precej naiven in ni brez vse poesije. Cesar ne more on s svojim umom presoditi in pregledati s svojim pogledom, pripisuje višjim močem.

Tako je trdil in zabičeval marsikteri kmetič pri kupici žganja, da gospod Kolovski ni takov človek, kot so drugi ljudje, temveč da mora biti s škratom v zvezi ali kali, ki mu denar nosi, ali pa je zaklad našel in ga mora ubožcem razdeliti.

Radovedni in krivoverni pivci so zijali pri takem pripovedovanji in menili v resnici, da bi bilo lahko kaj enakega. Posled pa so sklenoli, da je denar le dober, ki ga daje, da ima pravo cesarsko podobo utisneno, a ne hudičeve, pa da je sploh denar le pravi mož in veljaven, naj bode že tak ali tak, da le plača in veljá.

(Dalje pride.)

Pesni.

1.

Iznebila se spomína
Rada na minóle dní,
Tebe rada bi zabila —
Vendar tega môči ní!

Mnogo se pod solncem zabi,
S časom gine vse gorjé,
A ljubezni izgubljene
Pomni v smrti še srcé!

2.

Najlepše svojih pesnij
Prepevati ne znam;
Molčé mi v duši klije,
Zakaj, le Bog vé sam.

Nenadno občutilo
Nekdaj mi jo srcé,
Ter z njo nebeško rádost
In zemeljsko gorjé.

Izgínolo vse drugo
Pred pesnijo je tó,
A peti je ne morem,
Naj tudi mrèm za njó!